

ISSN 3134-8440
eISSN 3134-8459

ЯСАУИ ЗЕРТТЕУЛЕРІ

«ӘЗІРЕТ СҰЛТАН» Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы» РМҚК
ЯСАУИТАНУ ғылыми орталығы

YASAWI STUDIES

«AZRET SULTAN» National Historical and Cultural Museum-Reserve
RSEREM
YASAWITANU Scientific center

ИССЛЕДОВАНИЕ ЯСАВИ

РГКП «Национальный историко-культурный музей-заповедник
«ӘЗІРЕТ СҰЛТАН» Научный центр ЯСАУИТАНУ

Том 1, №1

Түркістан 2025

ЯСАУИ ЗЕРТТЕУЛЕРІ

Журнал 2025 жылдан бері басылып келеді.
Қазақстан Республикасы Мәдениет және
Ақпарат министрлігінде тіркелген.

Қайта есепке қою куәлігі: № KZ00VPY00140194
«Ясауи зерттеулері» журналы жылына 4 рет шығады

ISSN 3134-8440
eISSN 3134-8459

Редакция алқасы:

ДҮКЕНБАЕВ Нұрлан Мұсағалиұлы - "Әзірет Сұлтан" Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы директоры м.а. алқа төрағасы (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-2791-9554>

МОЛЛАҚАНАҒАТҰЛЫ Сайпулла - "Әзірет Сұлтан" Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы, Ясауитану ғылыми орталығының басшысы, алқа төрағасының орынбасары (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8411-5977>

ТАСТАНБЕКОВ Мұрат Мейірбекұлы - т.ғ.к., қауымдастырылған профессор, "Әзірет Сұлтан" Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы директорының орынбасары (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8707-7075>

МУМИНОВ Әшірбек Құрбанұлы - т.ғ.д., профессор, IRCICA Бас директорының Орталық Азия бойынша кеңесшісі (Түркия).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3430-928X>

ҚОЖА Мұқтар Бахадірұлы - т.ғ.д., профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9619-7968>

КЕНЖЕТАЙ Досай Тұрсынбайұлы - филос.ғ.д., профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0507-1011>

ЙЫЛДЫЗ Мұса - профессор, Гази Университеті (Түркия).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7373-0333>

ӨГЕР Адем - профессор Хаджи Бекташ Вели университеті, Филология факультеті, Түркі халық ауыз әдебиеті бөлімі (Түркия).

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1278-2110>

ГҮЛТЕН Садуллах - профессор Анкара Хаджи Байрам Вели университеті, Магистратура және докторантура институты (Түркия).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9986-4367>

ҮШЕНМЕЗ Емек - доцент Ыстамбұл университеті, Түркі тілі және түркі диалектілері кафедрасы (Түркия).

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4729-4491>

ТОСУН Неждет - профессор, Мармара университеті (Түркия).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7618-916X>

ХҮММӘТОВА Хураман Бәһмәнқызы - профессор, Әзербайжан Ұлттық ғылым академиясының Низами Гәнжәви атындағы Әдебиет институтының Түркі халықтары әдебиеті бөлімінің бас ғылыми қызметкері (Әзірбайжан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5426-5766>

ЯМАН Али - профессор, Манас университеті (Қырғызстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5282-5686>

ДАҒЫСТАН Сердар - PhD, доцент м.а. Манас университеті (Қырғызстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1685-4890>

БАБАЖАНОВ Бахтияр Миромович - т.ғ.д., профессор, Өзбекстан Республикасы Ғылым академиясы Шығыстану институтының жетекші ғылыми қызметкері (Өзбекстан).

ORCID <https://orcid.org/0009-0003-6623-4125>

ЖАШПОРОВ Нурбой - ф.ғ.к., профессор, Әлішер Науаи атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті (Өзбекстан).

ORCID <https://orcid.org/0009-0000-2380-398X>

ҚОРҒАНБЕК Болат Сағынбекұлы - ф.ғ.к., Л.Н.Гумилев атындағы Евразия университеті (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9190-4456>

МОЛЛАҚАНАҒАТҰЛЫ Сайпулла - "Әзірет Сұлтан" Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы, Ясауитану ғылыми орталығының басшысы (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8411-5977>

ТҮЯҚБАЕВ Өмір Оразұлы - PhD, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің "Жазба жәдігер және рухани мұра" ғылыми-зерттеу орталығының қызметкері (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3846-7426>

ҚЫДЫР Төрәлі Еділбайұлы - ф.ғ.к., доцент, ҚМДБ Ислам ғылыми-зерттеу институтының директоры, (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9549-256X>

ПРИМКУЛОВА Гаухар Жанкулловна - т.ғ.к., доцент, "Әзірет Сұлтан" Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9074-9458>

САЙФУНОВ Бауыржан Насырдинұлы - PhD, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Ясауитану ғылыми-зерттеу институты директоры (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8707-7075>

ТӨЛЕГЕН Мұхит Жылқайдарұлы - PhD, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8325-3278>

КӨШЕНОВА Гүлбану Мұхамеджанқызы - PhD, "Әзірет Сұлтан" Ұлттық тарихи-мәдени музей-қорығы, Ясауитану ғылыми орталығы (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8537-6490>

МЕЙРМАНОВ Аманжол Досжанұлы - ФСДИ Философия орталығының аға ғылыми қызметкері (Қазақстан).

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6525-7320>

Мақала авторының көзқарасы редакцияның көзқарасын білдірмейді.

Авторлар қолжазбасы өңделеді және кері қайтарылмайды.

161200 Түркістан қаласы, Әмір Темір, 53а
Телефон 8 (72533) 3-23-00,
E-mail: yasawicenter@gmail.com
Журналдың арнайы сайты:
journal-yasawicenter.com

Редакция, баспа құрылтайшының мекен жайы:

2-бөлім

ЯСАУИ МҰРАСЫ: ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ

Section 2

YASAWI HERITAGE: LANGUAGE AND LITERATURE

Раздел 2

НАСЛЕДИЕ ЯСАВИ: ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА

Caborov Nurboy

Prof. Dr. Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi, Özbek Edebiyatı ve Metin
Bilimleri Tarihi Bölüm Başkanı

Özbekistan/Taşkent

e-mail: nurboyjabborov1966@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-2380-398X>

AHMED YESEVÎ İLE YUNUS EMRE’NİN HİKMETLERİNDE EDEBÎ VE İRFÂNÎ ETKİLER

Аңдатпа. Мақалада Юнус Емренің Қожа Ахмет Ясауидің түркі поэзиясындағы көркемдік дәстүрлерін лайықты түрде жалғастырғаны екі ақын шығармаларын салыстырмалы талдау негізінде дәлелденген. Екі ұлы ақынның шығармалары үш бағытта салыстырылған: 1) ирфани мазмұнның көркемдік интерпретациясы; 2) көркем образ жасаудағы дәстүр мен даралық; 3) көркем шығарманың тілі мен баяндау тәсілі. Салыстырмалы талдау нәтижесінде, біріншіден, Юнус Емренің ұлы ирфан ақыны екені, екіншіден, оның өнерде Қожа Ахмет Ясауи дәстүрін лайықты түрде жалғастырғаны, үшіншіден, түркі халықтарының әдеби-эстетикалық ойының дамуына зор үлес қосқаны анықталған.

Кілт сөздер: поэзия, хикмет, ирфани мазмұн, поэтикалық образ, көркемдік интерпретация, көркем шығарманың тілі, баяндау тәсілі, көркемдік дәстүр, мұрагерлік, салыстырмалы талдау.

Abstract. In the article, based on a comparative analysis of the works of two poets, it is proved that Yunus Emre continued the creative traditions of Khoja Ahmad Yassawi in Turkic poetry. The works of two great poets are compared in three directions: 1) artistic interpretation of the esoteric meaning; 2) tradition and originality in the creation of an artistic image; 3) the language of the work of art and the way of expression. Comparative analysis leads to the following conclusions: firstly, Yunus Emre was a great esoteric poet, secondly, he continued the traditions of Hazrat Khoja Ahmad Yassawi in artistic creativity, and thirdly, he made a great contribution to the development of the literary and aesthetic thinking of the Turkic peoples.

Keywords: poem, wisdom, esoteric meaning, poetic image, artistic interpretation, language of a

work of art, mode of expression, creative tradition, continuity, comparative analysis.

Аннотация. В статье на основе сравнительного анализа творчества двух поэтов доказывается, что Юнус Эмро продолжил творческие традиции Ходжи Ахмада Яссави в тюркской поэзии. Произведения двух великих поэтов сопоставляются по трем направлениям: 1) художественная интерпретация эзотерического смысла; 2) традиция и оригинальность в создании художественного образа; 3) язык художественного произведения и способ выражения. Сравнительный анализ приводит к таким выводам: во-первых, Юнус Эмро был великим поэтом-эзотериком, во-вторых, он продолжил традиции Хазрата Ходжи Ахмада Яссави в художественном творчестве, в-третьих, внес большой вклад в развитие литературноэстетического мышления тюркских народов.

Ключевые слова: стихотворение, мудрость, эзотерическое значение, поэтический образ, художественная интерпретация, язык художественного произведения, способ выражения, творческая традиция, преемственность, сравнительный анализ. Ortak bir tarih ve kaderi, dili, dini ve lisanı paylaşan Özbek ve Türk halklarının edebiyatlarının ortak köklere sahip olduğu açıktır. İki kardeş halk arasındaki edebi bağlarını uzun bir gelişme sürecinden geçtiği ve dünya edebiyatının hazinesine pek çok büyük şair ve yazar kazandırdığı da bilinmektedir. 13. yüzyılda yaşamış ve eserler vermiş büyük Türk mutasavvıf şairi Yunus Emre'nin, dünya çapında tanınan bir düşünür olduğu şüphesizdir. Şairin irfânî içerikle güzel sanatı birleştirerek meydana getirdiği nadide şiirleri ile mesnevi tarzında kaleme aldığı felsefi ve

didaktik eseri “Risaletü'n Nus'hiyye” günümüze ulaşmıştır. Bu eserler, insan ve onun mükemmelliği, inanç ve aydınlanma, hakikat ve gerçeklik

temalarının özgün sanatsal yorumu nedeniyle bugün de önemini korumaktadır.

Yunus Emre'nin şiirlerinin tahlili sonuçları, şairin “Türkistan mülkünün şeyhül-Meşâyihî” (Ali Şir Nevaî'nin tanımı - N.C.) olan Hâce Ahmed Yesevî'nin geleneklerini layıkıyla sürdürdüğünü göstermektedir. Özbekistan Cumhuriyeti devlet başkanı Şevket Mirziyoyev'in önsözüyle ve ünlü bilim adamı ve şair Mirza Kencebek'in çevirisiyle yayımlanan “Ölümsüz Gönül” adlı şiir kitabındaki hikmetleri de bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Devletimizin Başkanı bu yayının önsözünde şu önemli açıklamayı yapmıştır: “...Yunus Emre de dahil olmak üzere, Hazreti Yesevî'nin takipçilerinin Türk halklarının maneviyatı üzerindeki hayat verici etkisini inceleme konusunda bilim adamlarımızın önünde önemli görevler bulunmaktadır ve bu doğrultuda aktif olarak işbirliği yapmalıyız.” [Mirzuyoyev, 2020: 4]. Nitekim Ahmed Yesevî'nin “Divân-ı Hikmet”indeki şiirlerin Yunus Emre'nin şiirleriyle mukayeseli olarak incelenmesi, gelenek ve yenilik, haleflik ve sanatsal gelişim açısından bilimsel olarak değerlendirilmesi, Türk halkları edebiyat araştırmalarının güncel bilimsel meseleleri arasındadır. Bilimsel araştırmalar, bu iki büyük şairin eserlerinin aşağıdaki hususlar açısından karşılaştırılmalı olarak incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır:

1. İrfânî içerikli sanatsal yorumlama.
2. Sanatsal bir imge yaratmada gelenek ve özgünlük.
3. Sanat eserinin anlatım dili ve yöntemi.

Bu konuların tahlili bizi şu sonuca götürecektir; birincisi, Yunus Emre büyük bir irfân şairidir, ikincisi, sanat eserlerinde Hazreti Hâce Ahmed Yesevî'nin geleneklerini layıkıyla sürdürmüştür ve üçüncüsü, Türk halklarının edebi ve estetik düşüncesinin yükselmesine büyük katkı sağlamıştır.

İrfânî içeriğin sanatsal yorumu. Yunus Emre bir tasavvuf şairidir. Şairin şiirinde, tasavvufi öğretinin özünü oluşturan şeriat, tarikat, marifet ve hakikat kavramlarının yorumlanması merkezi bir yer tutar. Bu bakımdan Hâce Ahmed Yesevî ile Yunus Emre'nin hikmetleri uyumlu olmakla birlikte birbirini tekrarlamamaktadır. Örneğin, Hâce Ahmed Yesevî bir hikmetinde şöyle diyor:

Şeriatın şartlarını bilen âşık
Tarikatın makamını bilir dostlar.
Tarikat işlerini tamam eyleyip,
Hakikatin deryasına batar dostlar.

Aynı tema Yunus Emre'nin şiirinde şu şekilde yorumlanmıştır:

Evvel kapu şerî'at geçse andan tarîkat,
Gönül evi ma'rifet 'ışk hakîkat içinde!
Şerîat şirin olur işidene hoş gelür
Ne kim dilerse kılur ol şerî'at
içinde!

Her iki şair de tarikat yoluna girmenin şeriatla başladığına inanırlar. İşte bu yüzden Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinden biri şöyledir: “Şeriatsız olarak tarikata girenlerin şeytan gelip imanlarını mahveder.” Yunus Emre bu mânâyı mecazlı bir dille şöyle dile getirir: “Önce kapı şeriat, ondan sonra tarikat.” Hâce Ahmed Yesevî, “Tarikatın işlerini eda kılıb” derken, marifet mertebesini kastediyor. Hikmet, hakikat ırmağına giden yolun böyle olduğunu ortaya koyan sanatsal-irfânî sonuçla tamamlanır. Yunus Emre bu aydınlatıcı içeriği kendine özgü üslubuyla şöyle dile getirir: “Gönül evi marifet; aşk hakikatin içindedir.”

“Şeriat, tarikat, marifet, hakikat, aşk ve âşıklık, ârif ve âriflik, derviş, fakr-u fena, şeyh, pir ve velilik, zikir ve halvet gibi tasavvufi temalarda yansıyan Yesevîliğin altı ilkesi vardır: marifet-i

Hak, sehavet-i mutlak, sıdk-ı muhakkak, yakın müstağrak, tevekkül-i rızk-ı mutlak ve tefekkür-i müdakkak. [Hakkul 2020: 6] Aynı temalar Yunus Emre'nin hikmetlerinde de dile getirilir.

İki şairin marifet makamına ilişkin görüşleri de birbirine uygundur. Ancak sanatsal yorumlama farklı. Yani mahiyet itibarıyla uygun olan kavramların özgün ifadesi, eserlerinin felsefî ve estetik değerini belirler. Örneğin, Hâce Ahmed Yesevî'nin hikmetinde marifetin mahiyeti şöyle yorumlanmaktadır:

İşte bu tarikattır, adını bilse derviş,
Marifet servetinden kalksa da alsa derviş,
Bu yoldan gayrısını, kötülük saysa derviş,
Hakikat meydanında durur, yiğit er olur.

Yunus Emre da aynı düşünceyi kendine özgü üslubuyla şöyle dile getirir:

Ma'rifet gönül ile dün ü gün zârıyla
Sözylesem gelmez dile sırr-ı sıfat içinde!

Yani her iki şairin hikmetinde de öz uyumlu, yorum ise farklıdır. Sultanü'l Ârifin Ahmed Yesevî, marifetin kumaşını giymeden, diğer bütün yolları hava saymadan, yani Hak ve hakikat yolunda duran her şeyden geçmeden marifet makamına ulaşmanın imkânsız olduğunu böyle yorumluyor. Yunus Emre da şöyle diyor: "Marifet gönülle, gece gündüz çalışarak elde edilir." Yani marifete ulaşmak için, kalbi bu makamı karartan arzu ve tutkulara uzak tutmak gerekir. Ancak o zaman marifetin sırlarına âşina olmak mümkün olacaktır.

Tarikatın en yüksek mertebesi olan hakikati, Hazreti Hâce Ahmed Yesevî hikmetlerinde şöyle anlatır:

Ma'rifet bostanında cânını Hakk'a veren,
Muhabbet meydanında pişip kemâle eren,
Hakikat deryâsından nice cevherler deren,
Dalgıç gibi denizden, dalar ve çıkmaz olur

Yunus Emre'nin şiirinde hakikat, Hâce Ahmed Yesevî'nin bu hikmetine benzer şekilde yorumlanmaktadır:

Hakikat 'ışkdur 'ıyân görsün ol şebih beyan
Hakikat donın geyen ağır hil'at içinde.

Sultanü'l Ârifin'e göre, marifet ve muhabbetin gayesi hakikat ırmağından inci çıkarmaktır. Bunun için gerçek bir dalgıç olmak ve hakikat nehrinden ayrılmamak gerekir. İrfânî içerikle sanatsal tasvir uyumunun, Hâce Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinin eğitimsel ve edebî önemini artırdığı kabul edilmelidir. Yunus Emre de bilir ki aşktan murat hakikattir. Hakikat cübbesinin ağır olması, bu makama ulaşan sâlikin derecesinin yüksek olacağına işarettir. "İnsanın doğuş sebebini anlaması ve kalbiyle Hakk'a yönelmesi gerekiyor. Her âşık bu yolda değerli bir iz bırakmıştır. Yunus eşsiz eserler yazmıştır. O, insanları Hakk'ın marifetini anlamaya içtenlikle çağırır ve onun her sözü bir davettir" [Tatçı 2021:10].

Sanatsal bir imge yaratmada gelenek ve özgünlük. Her iki şair de, hikmetlerinde sanatsal imgeler yardımıyla okuyucunun zihnini ve yüreğini marifet ışıklarıyla aydınlatmayı başarmışlardır. Tasavvufî görüşleri sayesinde öğrencilerine, kalpleri isyan pasından arındırma ve manevî kemale ulaşma ruhunu aşılamıştır. Bu kısa çalışmada tek bir Dost imgesi üzerinden bu konuyu analiz etmeye çalışacağız.

Doğu İslam edebiyatında Tanrı'yı Dost imgesiyle anlatma geleneği vardır ve bu gelenek sonucunda nadide sanat örnekleri ortaya çıkmıştır. Hâce Ahmed Yesevî'nin bir hikmetinde bu imgenin şu şekilde yorumlandığı görülmektedir:

Dost dileyen bostanda karar kılmaz,
Hakikatli âşıklar aşksız kalmaz,
Gönül mülkünü verse asla almaz,
Takva ile içer nebat şerbeti.

Dost istemek, Yüce Allah'ın sevgisini talep etmek demektir. Sultanü'l Ârifin'e göre bu hedefe aşk olmadan varılamaz. Bir dostun rızasını kazanmanın tek yolu ona gönül vermek ve takva sahibi olmaktır.

Benüm dilüm kuş dilidür,
Benim ilüm dost ilidür,
Ben bülbülem, dost gülümdür, Bilün gülüm solmaz benüm.
O Dost bana gelsün dimiş,
Sundum kadeh alsun demiş.
Aldum kadeh içdüm şarâb,
Ayruk gönlüm ölmez benüm!

Yunus Emre'nin şiirinde sâlikin Dost'a olan tam bağlılığı anlatılır. Dilinin kuş diline, elinin dost eline dönüşmesi, Dost gül ise, kendisinin bülbül olduğu hakkındaki yorumlar, Yüce Allah'a olan sevgi duygusunun nefis bir şekilde dile getirilmiş olması ile değerlidir. Gerçek bir Dost'un elinden aşk şarabını içen bir âşığın gönlünün ölümsüzlüğüne ve ebedî varlığına dair düşünceler, şairin şiirinin tasavvufi ve sanatsal önemini daha da artırmıştır.

Dost için dünya ukba mülkünü bırakıp
Mevt ateş içre girip yakılıp yanıp
Ne kadar kovsa dergâhından karşı gelip,
“Erini!” deyip zar ağlar hazretinde.

Hâce Ahmed Yesevî'nin bu hikmetinde Dost imgesi, derin tasavvufi mahiyet ile yüksek sanatın birleşimiyle yorumlanmıştır. Hikmette, Bakara suresi 60. ayetteki “Rabbim, bana göster” duasının mânâsıyla bağlantısı, gerçek Dost'u marifetle tanımanın gerekliliği dünya, ukba mülkü, mevt ateşi gibi kavramların mânâlarıyla ilgili olarak ifade edilmiştir. Yunus Emre'nin şu dizelerinde de aynı içeriğin, büyük selefini tekrarlamadan yansıdığı görülmektedir:

İki cihan zindan ise, Gerek bana bostan ola,
Gayrı bana ne gam tasa? Çün inayet dosttan ola...
O dost yüzün gördü gözüm,
Erenlere toprak yüzüm.
Söz bilene benim sözüm,
Gerek şekeristan ola.

Ahmed Yesevî'nin hikmetindeki “gerçek bir Dost'u gerçek marifetle tanıma” mahiyeti, Yunus Emre'nin şiirinde özgün bir şekilde dile getirilmiştir. Yani, âriflerin gönlü Dost'a bağlı olduğundan, ne dünya dertleri, ne de ahiret azapları onların zihnini meşgul eder. O, daima rıza konumunda olacaktır.

Hâce Ahmed Yesevî ile Yunus Emre'nin eserlerindeki âşık, garip, sâkî, pir-i mugân gibi imgelerin ve bunların tasavvufi özün sanatsal yorumundaki rolünün gelecekte bilimsel olarak araştırılması gerekmektedir.

Sanat eserinin dili ve yöntemi. Hâce Ahmed Yesevî ile Yunus Emre'nin eserleri halk dili ve Türk dilinin zengin ifade gücüyle öne çıkmaktadır. Her iki şairin de şiirleri, millî ruhun asil bir ifadesi olması ve Türk dilinin yüksek seviyedeki belagati ve olgunluğunu yansıtması bakımından nadide sanat şaheserleri olarak değerlendirilmeyi hak ediyor. İddiamızı birkaç örnekle ispatlamaya çalışalım. Hâce Ahmed Yesevî ile Yunus Emre'nin hikmetlerinde, Tanrı, yanmak (dönmek), kopmak (kalkmak), uçmak (cennet), tamuğ (cehennem), köks (göğüs), gönül, eren (evliya, pir) gibi yüzlerce kelimenin Arapça ve Farsça karşılıkları da kullanılmakla birlikte, öz Türkçe şekillerinin daha aktif kullanıldığı görülmektedir.

Mesela Hâce Ahmed Yesevî'nin bir hikmetinde şöyle denilmektedir:

Âlim odur hişt yastanıp tahsil eylese, Gece gündüz Tanrısına ağlasa.

“Fe'l yedhakü” âyetini tefsir eylese, Öyle âlim gerçek âlim olur dostlarım ey.

Yunus Emre'nin şiirlerinde de “Tanrı” kelimesi daha sık geçer. Özellikle şairin şu dizeleri bu görüşümüzü doğrulamaktadır:

Âşık mı derim ben ona
Tanrı'nın Uçmağın seve,

Uçmak hot bit tuzaktır,
eblehler canın tutmağa.

Şairin “cennet” kelimesinin Türkçe karşılığı olan “uçmak”ı kullandığı görülmektedir. Aynı kelime Ahmed Yesevî’nin hikmetlerinde de etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Bir örnek:

Tövbe edip, Hakk’a yanan âşık, Uçmak içre
dört pınardan şerbet var.

İki büyük şairin eserlerindeki dil ve üslubun daha geniş, daha derin ve daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi Türk edebiyatı araştırmalarının gelecekteki görevlerinden biridir.

Sonuç olarak iki kardeş halkın büyük mutasavvıf şairleri Hâce Ahmed Yesevî ve Yunus Emre’nin edebi mirası, gelenek ve yenilik, hikmet türünün gelişimi, tasavvufi içerikli eserlerin sanatsal anlatımı, Türk edebiyatında dil ve üslup bakımından karşılaştırmalı çalışmalara zengin malzeme sunabilecek niteliktedir. Tasavvufi özlerle dolu, milli ruhu özgün yorumlayan eserleriyle bu iki büyük şair, Özbek ve Türk halklarının edebiyatının gelişmesinde yeni bir aşamayı başlatmışlardır. Hâce Ahmed Yesevî ve Yunus Emre’nin hikmetlerinin, iki halk arasındaki kadim ve köklü dostluk ve kardeşliğin gelişmesinde paha biçilmez bir kaynak olmaya devam edeceğine inanıyoruz.

Kaynakça

1. Mirziyoyev Ş. Dost bahçesindeki bülbül. / Yunus Emre. Ölümsüz Gönül. Seçilmiş Şiirler. Taşkent, 2020.
2. Tatçı, Mustafa. Yunus Emre Divanı. İstanbul, 2021.
3. Hâce Ahmed Yesevî. “Hakk’tan Başkasını Deme...” Hikmetler (Hazırlayanlar: İbrahim Hakkul, Nadirhan Hasan). Ankara, 2021.
4. Hâce Ahmed Yesevî. “Hayatın Bir Yel Gibi Geçer...” (Hazırlayanlar ve Önsözü yazarlar: İbrahim Hakkul, Nadirhan Hasan). Taşkent: Muharrir Yay., 2020.
5. Yunus Emre. Ölümsüz Gönül. Seçilmiş Şiirler (Çeviren: Mirza Kencebek). Taşkent, 2020.
6. Hakkul İ., Hasan N. Hâce Ahmed Yesevî ve Onun Hikmetleri Hakkında. / Hâce Ahmed Yesevî. “Hayatın Bir Yel Gibi Geçer...”, Taşkent: Muharrir Yay., 2020

Автор туралы:

Жабборов Нурбой — профессор, PhD, Ташкент мемлекеттік өзбек тили мен әдебиеті университеті Өзбек әдебиеті және мәтінтану тарихы кафедрасының меңгерушісі. Өзбекстан/Ташкент

Об авторе:

Жабборов Нурбой — профессор, PhD, Ташкент мемлекеттік өзбек тили мен әдебиеті университеті Өзбек әдебиеті және мәтінтану тарихы кафедрасының меңгерушісі. Узбекистан / Ташкент

About the author:

Nurboy Jabborov is a Professor, PhD, Head of the Department of History of Uzbek Literature and Textual Studies at Tashkent State University of Uzbek Language and Literature. Uzbekistan / Tashkent.

МАЗМҰНЫ - CONTENTS - СОДЕРЖАНИЕ

1-бөлім	Section 1	Раздел 1
ЯСАУИТАНУ: ДІНТАНУ ЖӘНЕ ТЕОЛОГИЯ	YASAWI STUDIES: RELIGIOUS STUDIES AND THEOLOGY	ЯСАВИЕВЕДЕНИЕ: РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ И ТЕОЛОГИЯ
САЙПУЛЛА МОЛЛАҚАНАҒАТҰЛЫ		
ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ КЕСЕНЕСІНІҢ ҚАБІРХАНА ЕСІГІНДЕГІ ЖАҢА ЭПИГРАФИКА: ЯСАУИ ЕСІМІ МЕН ЛАҚАПТАРЫ 5		
Батырхан Болатбек Шәденұлы		
ЯСАУИ ІШІМІНІҢ ТҮРКІЛІК ИСЛАМДАҒЫ ОРНЫ 10		
GOODARZ RASHTIANI		
KHWAJA AHMAD YASAWI AND HIS LEGACY IN PERSIAN SOURCES AND RESEARCHS 17		
ALI RAFET ÖZKAN		
AHMED YESEVI HIKMETLERI PERSPEKTIFINDEN 21. YÜZYILDA KAZAK ET- NO-KÜLTÜREL KIMLIĞI VE TOPLUMSAL BÜTÜNLÜK: ÇAĞDAŞ MEYDAN OKUMA-LAR VE YESEVI’NIN MIRASI 30		
<hr/>		
2-бөлім	Section 2	Раздел 2
ЯСАУИ МҰРАСЫ: ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ	YASAWI HERITAGE: LANGUAGE AND LITERATURE	НАСЛЕДИЕ ЯСАВИ: ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА
САВБОРОВ НУРБОЙ		
AHMED YESEVÎ İLE YUNUS EMRE’NIN HIKMETLERİNDE EDEBÎ VE İRFÂNÎ ETKİLER 39		
HOSSEIN KHOSHBATENI		
PIR-I MUĞAN, HOCA AHMET YESEVÎ’NIN DIVAN-I HIKMET’İNDE VE İRAN EDEBİYATINDAKİ SŪFÎ ŞAIRLERE ETKİSİ 46		
ПЫЛЕВ АЛЕКСЕЙ ИГОРЕВИЧ		
ПОЭТИЧЕСКАЯ АВТОБИОГРАФИЯ ХОДЖИ АХМАДА ЙАСАВИ В «КАЗАНСКИХ» СБОРНИКАХ «ДИВАН-И ХИКМАТ» ИЗ ФОНДОВ БИБЛИОТЕКИ СПБГУ (ПОЭТИЧЕСКАЯ ФОРМА И АСПЕКТЫ СОДЕРЖАНИЯ)..... 58		
АЙМУХАМБЕТ ЖАНАТ ӘСКЕРБЕКҚЫЗЫ		
ЯСАУИДІҢ «ДИУАНИ ХИКМЕТ» ДАСТАНЫ МЕН ДАНТЕНІҢ «ҚҰДЫРЕТТІ КОМЕДИЯ» ПОЭМАСЫНДАҒЫ ЖҰМАҚ БЕЙНЕСІ 68		

3-бөлім	Section 3	Раздел 3
ЯСАУИТАНУ: ӘЛЕУМЕТТІК- ГУМАНИТАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР	YASAWI STUDIES: SOCIAL AND HUMANITARIAN RESEARCH	ЯСАВИВЕДЕНИЕ: СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
IŞIK ZEKERİYA <i>OSMANLI KAYNAKLARINA GÖRE HOCA AHMED YESEVÎ</i> 78		
ШАМЕТОВ САКЕН ТАЛАСБЕКҰЛЫ БАЙБОЛОВ БЕРІК ҚЫСТАУБАЙҰЛЫ УРКИНБАЕВА АЙГУЛ ЖӘНІБЕКҚЫЗЫ <i>ҚЫЛУЕТ ЖӘНЕ ОҚШАУЛАНУ ДӘСТҮРІ</i> 89		
ДҮЙСЕНОВ БАҒДАТ ДАНИЯРҰЛЫ Қ.А. ЯСАУИ КЕСЕНЕСІНІҢ АРАБ ЖАЗУЛЫ ЭПИГРАФИКАЛЫҚ ЕСКЕРТКІШТЕРІ 100		
DEVIN DEWEESE THE SUFI TREATISE ASCRIBED TO ISMĀ‘ĪL ATA: NOTES ON AN EARLY YASAVĪ SOURCE IN TURKIC 107		